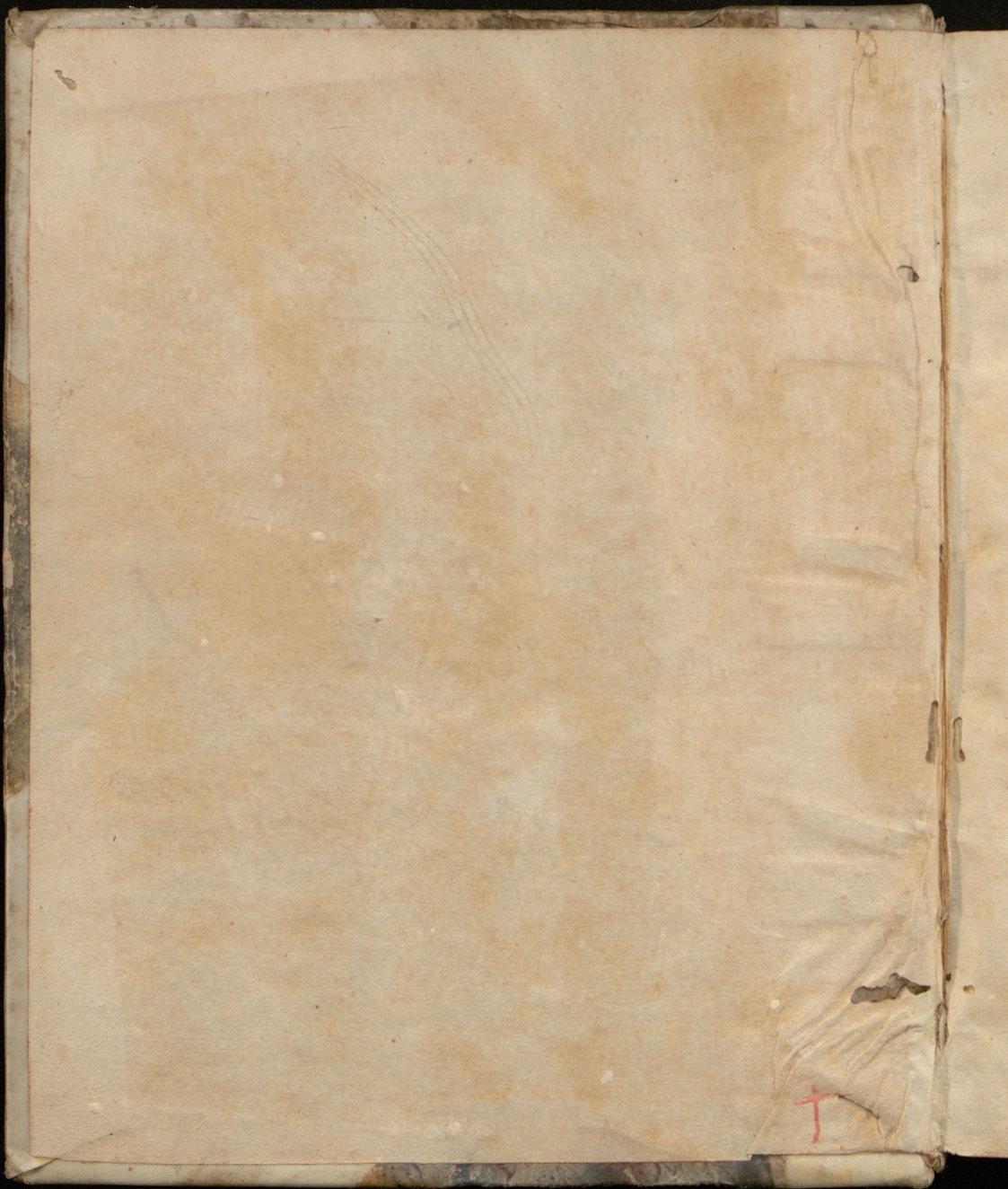
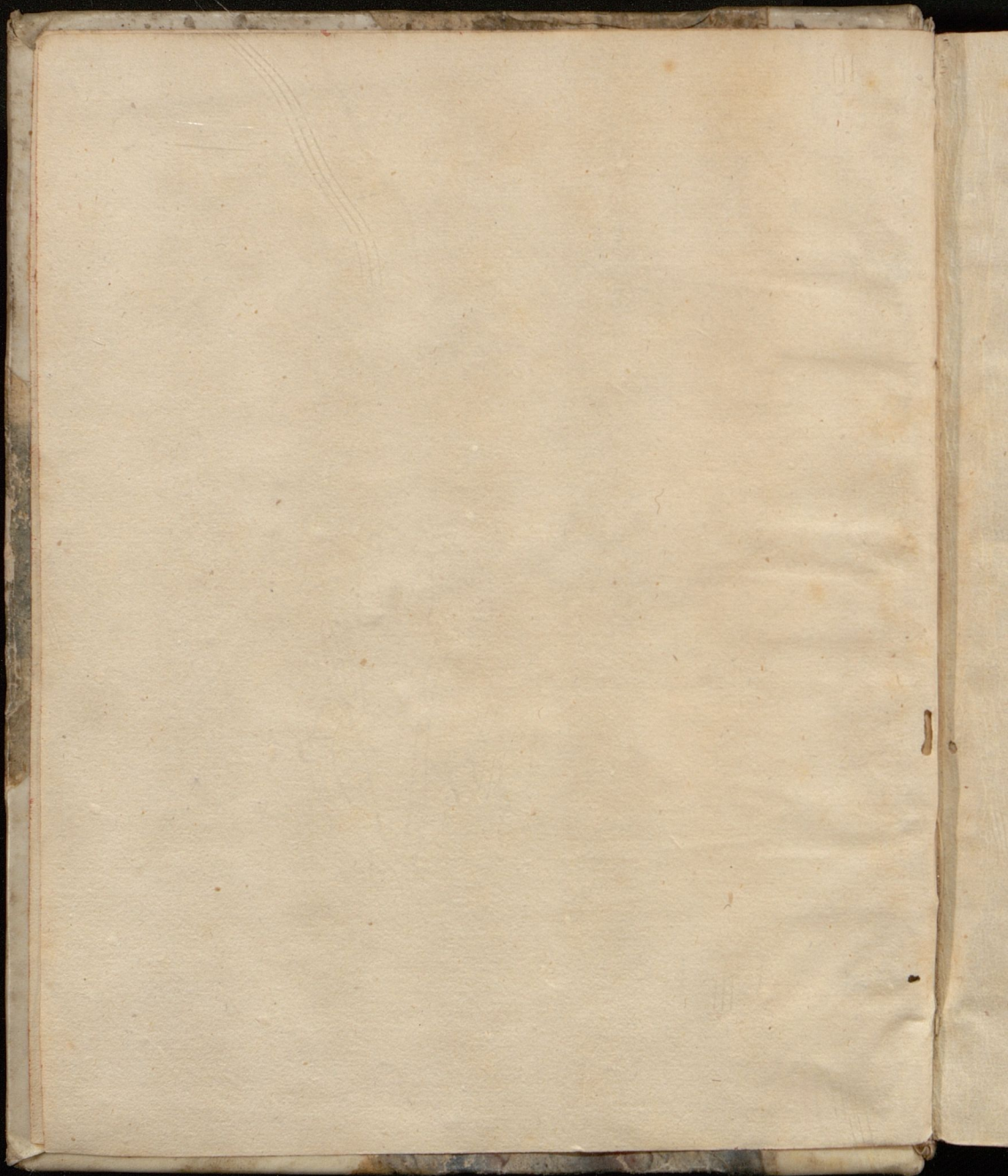

TONVM
XXIV.

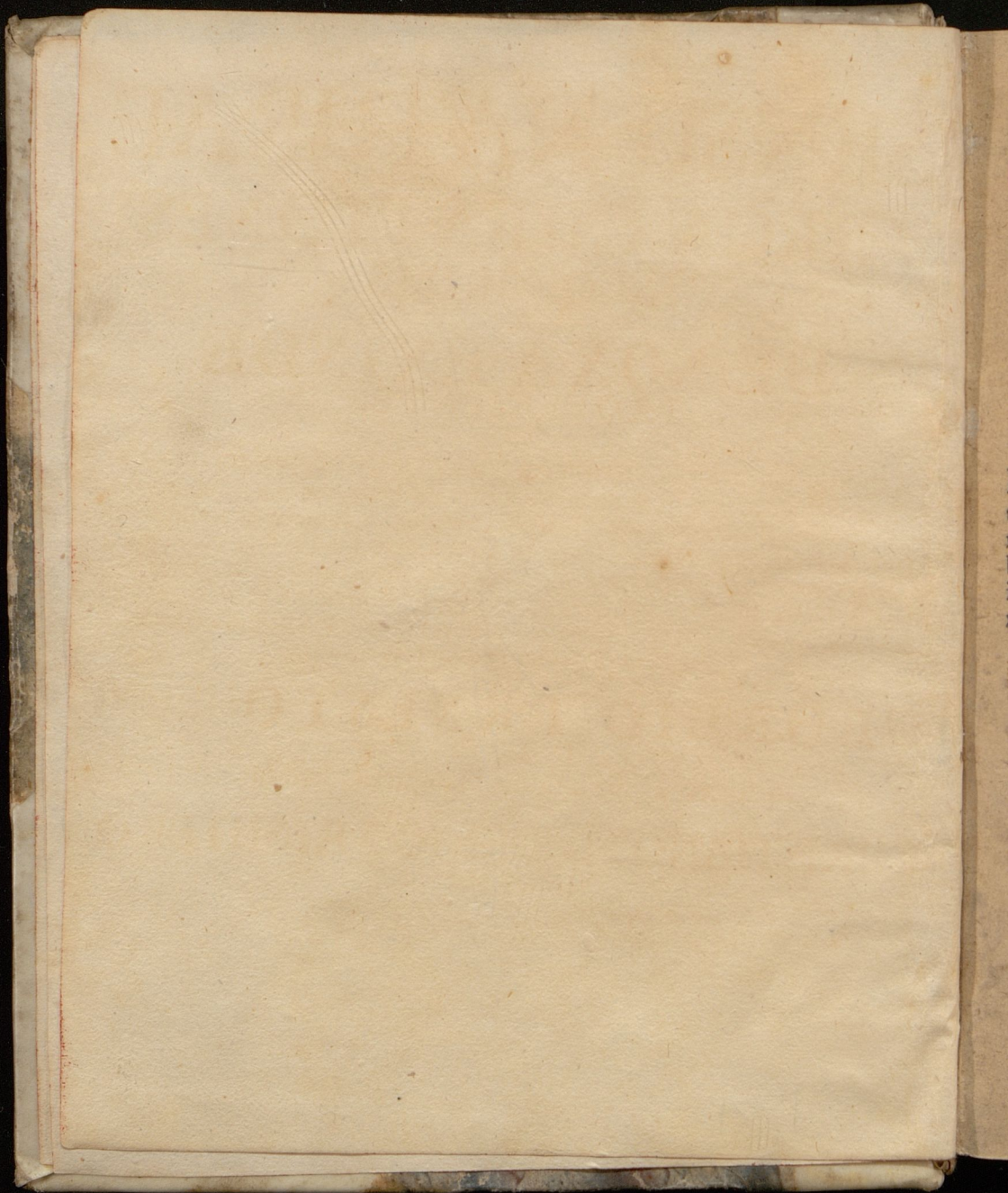

2.
I. N. I.
DISSERTATIO MEDICA
DE
TERRORE,

PRÆSIDE
GEORGIO VVOLFFGANGO
VVEDELIO,

HÆREDITARIO in *Schwarza* /
MEDICINÆ DOCTORE, COMITE PALATINO
CÆSAREO, CONSILIARIO ET ARCHIATRO DV-
CALI SAXONICO, THEORETICES PROFES-
SORE ORDINARIO,

*Patrono, Præceptore ac Promotore studio-
rum suorum submisſe colendo,*

PVBLCO PHILIATRORVM EXAMINI EXPOSITA

^{ab}
HIERONYMO ECKARDI,
SALZUNGENSI,

IN ACROATERIO MEDICO,

Horis ante-meridianis conſuetis,

Ad d. Decembr. M DC IIII.

JENÆ,
TYPIS CHRISTOPHORI KREBSII.

SERENISSIMO PRINCIPI

AC

DOMINO,
DN. BERNHARDO,
DVCI SAXONIÆ, JULIÆ, CLIVIÆ,
MONTIVM, ANGRIÆ ET VVESTPHALIÆ,
LANDGRAVIO THVRINGIÆ, MARCHIONI
MISNIÆ, PRINCIPALI DIGNITATE COMITI
HENNEBERGIÆ,
COMITI MARCÆ ET RAVENSBERGÆ,
DYNASTÆ IN RAVENSTEIN,

PIO, FELICI, AVGVSTO,
PRINCIPI AC DOMINO SVO CLEMENTISSIMO,

HANC, DE TERRORÈ, DISSERTATIONEM
DEVOTISSIMA MENTE OFFERT

SERENITATIS IPSIUS

SVBIECTISSIMVS ET HVMILLIMVS CLIENS

HIERONYMVS ECKARDI, SALZVNGENSIS.

I. N. I.

PRÆFATIO.

Elebrantur apud Poetas, arcanioris sapientia conditores, Gorgones, interque eas Medusa, a truculentia summa, ut vel solo obtutu necaret homines, vel in lapides mutaret.

Est hoc emblemata egregium terroris. Quid enim magis percussit animos, & extra se rapit quasi, hoc ipso, ut stupeat attonitus, incusso terrore, & idea consimili ad sacraria intima illata?

Ast scuto Palladis munitus truncasse caput hoc mercuriali ense fingitur animosus Perseus. Quid hoc aliud significat, quam prudentia & sapientia contra eundem, & his solis mediis terriculamenta posse subjugari?

Metu atque terrore expediendus est animus non solum philosophicis praesidiis, ut arma inuicta & verum Palladium, Christianam fidem, non laudemus, tanquam praecipuum; sed & medica arte.

Dum ergo de natura, effectibus & remediis diri huius hostis agere in praesentiarum constituimus, diuinum supplices adimus numen, ut faustis conatus nostros successibus prouehere dignetur!

A 2

CAP.

Terroris Natura.

Quod Galenus scribit *l. 1. meth. med. c. 5.* Ἰπὶ πάντων ἐπιγεμένων εἰς λόγον χεὶ μεταλαμβάνει τῶν τῶνομα, in omnibus, de quibus quaritur, oportet definire nomen, id etiam merito de nominis terroris notione valet, sine ea enim, teste eodem, ad essentiam rei perueniri non potest. Hinc quantum nostri est scopi, ejus quoque origo expendi meretur.

Vtut vero frustra fuerit, omnia etiam primitiua minutatim exquirere, non parum tamen huc facit etiam in allusione saltim & quadam probabilitate acquiescere.

Si ex Latinis fontibus id repetamus, sunt qui terroris vocem ab affini tero, quod animum quasi terat, deducunt, geminata litera aspera & horrida quasi repentinum & violentum actum exprimente. Græca origo πέρας Scaligero placet, terrent enim monstra, *Exercit. 312. de subtilit. p. m. 1005.* Imo & hæc & alia similia Becmannus ab Hebraico טרר terruit cum fragore, deriuat, *l. de orig. L. L. p. 1071.* Græce dicitur φόβος, a φοβέω, quod à φέβομαι fugio, quia terror a fuga & auersatione mali oritur.

Decebat nimirum rem horrificam & vox similis. Terror, ait Scaliger *l. c.* est affectus actiuus. Verbum enim ipsum transmittit in alium actionem. At reliquorum affectuum verba neutiquam talia sunt: sed neutropassiuæ. Ita vero exprimitur eius energia, celeritas & violentia, imo quasi a priori intentio, quod aliis inferatur, vnde apud *Plautum Amphitru. Act. V. sc. 1.* dicitur: Exurgite, qui terrore meo occidistis præ metu.

A&I.

Actius est, sensu recepto, quod sit tyrannus quidam affectuum, omnium grauius, ad deprimendam vitalem flammam, seu morbosius potius. Relationem tamen omnino habet cum subiecto patiente, terror & territus, neque enim est terror in se, sed huius receptiuitatis ratione. Et hac ratione etiam differentia non vna terroris confurgit ac notanda venit. Enimvero terror alius est incussus, alius conceptus, alius velut inuitus.

Conceptum vocare liceat ab intra magis talem, vti in primis id valet de timidis & melancholicis, qui timent vbi nihil timendum est, propriam corporis vmbra, terrorum plenissimi. Inuitus est terror sine terrore, qui sine idea, saltim concepta, accidit, vt in motibus spasmodicis infantum, scorbuticorum, zgorum variorum, quando concurantur, & eadem quasi quæ territi reuera patiuntur & exhibent, neque tamen eius rationem dare norunt.

Hinc alius est proprie dictus, reuera talis & stricte sumtus, incussus ille; reliqui magis effectus quam affectus, effectus morbosus & symtomatici. Illum proprie nostrum iam facimus, hunc utrumque non nisi adzquate & secundario, ad maiorem illustrationem, & cognitionem. Et eius quidem non vnus est gradus, vt accidens enim admittit magis & minus, vnde & varia nomina, apud Latinos maxime & Græcos. Pertinet huc pavor, perculsio, consternatio, exanimatio. Apud Græcos φόβος, δέμαλα, δέμα, κατάπληξις, item φόβος καὶ ἐκστασις Mari. 6. v. 8.

Et φόβος quidem, & reliqua quædam, (vti δέμα pauorem, terrorem ac metum notat,) commune nomen est timori & terrori, vnde sæpe inter se confunduntur. Ast vti sub latitudine terroris omnia illa dicta comprehendendi possunt & debent, ita non minus terror & timor late inter se conueniunt, stricte & sensu rigoroso atque accurato differunt. Notauit id dudum Prodicus apud

6. DISSERTATIO MEDICA

Placem in Protagora p. m. 248. differre puta timorem a terrore, δέος & φόβου.

Atque hæc velut clavis esse potest, quare Autores etiam recentiores iique celeberrimi terrorem sub timore comprehendant, illumque metus speciem esse velint. Accedit & illud notabile, quod morum magistri Stoici *καὶ ἐν ἀφῆτοις ἀνιμί* secundum obiecta æstimantes ad duas summa genera retulerint, ex bonis libidinem & lætitiã, ex malis metum & ægritudinem, sub quibus reliquas veluti species tradidere, ut sub metu pigritiam, timorem, pauorem, conturbationem, formidinem, Terrorem, ergo esse metum concutientem, pauorem, metum mentem loco mouentem, quo de latius legi meretur *Tullius l. 4. Tusc. quest. c. 8.* & ex eo alii.

Concinit hiscè *Nemesius l. de nat. hum. c. 20. p. 81.* qui *κατὰ πλῆξιν* definit φόβον ἐξ ἀσυνήθειας φαντασίας, metum ex *insolita imaginatione*. In omni sic terrore est timor, sed non in omni timore terror. Timor est terror productus, terror timor subitaneus & concentratus, incussus. Quo sensu timori, seu animi angustia, opposita est *ἀνδρεία*, robur animi, fortitudo, terrori audacia, vel ipsa quoque temeritas suo modo. Hinc strictius sumpta *δηλεία τινιδίας* definitur *τὸ ἐκφοβιστὸν ἀπειθίαν τῆς ψυχῆς ἐμφοβῶν*, *deiectione animi meticulosa*, *Erbic. Character. c. 26. p. 492.* vbi & exempla huius affert.

Et occurrit sane circa hos affectus magna affinitas, magnus symbolismus. Qui timet, facile terretur, & contra. Imo in ipso gaudio subitaneo, funesto & morbifico, terrori primas deberi recte asserit *Excell. & acutissimus Pecblinus l. III. obs. XXIII. p. 451.* A potiori ergo & fortiori etiam hic denominatio est facienda.

Commode hinc videtur sequentem in modum DEFINIRI posse: Terror est perturbatio animi subitanea, cum consternatione, ab idea periculosa, insolita, incussa, concentratione spirituum, maiori vel minori facta.

GENE-

GENERICIS locum constituit, ac formalem rationem absoluit, perturbatio animi, nullum enim datur aliud interueniens, quocum reciprocari & concipi melius possit. Non negamus, & motum contingere & metum. Illum enim requisita eiusdem, mouens, motum & medium, comprobant, & subitanæ faciei mutationes eorum, qui terrore perculluntur, arguunt ac demonstrant; hunc adiunctum periculum. Sed si per motum definiatur, id genus latius paulo definito haberi potest; si per metum, paulo strictius. Perturbatio vero & vsui loquendi & rei ipsi magis quadrat.

Quæ Græci *πάθος* vocant, inquit Cicero l. c. nobis perturbaciones appellari magis placet, quam morbos, quamuis videatur, vna pro morbo animi sumpsisse vocem *πάθος*. Sufficit *πάθος* esse terrorem esse perturbationem. Adeoque pressius paulo dicit, in quonam consistat auersa a recta ratione contra naturam, animi commotio, vti affectus definire solebat Zeno. Motus est *ἀκατάχατος*, inordinatus, & non voluntarius, quia eius impetus inhiberi minus potest.

DIFFERENTIAM SPECIFICAM reliqua definitionis absoluunt verba. Enimvero motus hic animi turbatiuus est, & subitaneus & vehemens, repentino & celeri incurfu absolutus. Sane alii affectus, vt corporis, ita & animi sunt chronici, vt mœror, tristitia, angor animi, curæ, metus ipse productus; qui lenta & paulatina alteratione afficiunt spiritus, successiue & inaduertenter quasi, longiori mora. Alii vero acuti, qui celeritate, vehementia & periculo morbos velut zmulantur, *ἀπρόσμενος* & *βίαιος*, confertim & cum impetu, seu motu confertissimo gaudent.

Et hi iterum vero duplicis sunt generis, motu velut contrario constantes, quorum præcipua & instar reliquorum omnium sunt ira & terror, qua oppositione dum
visum.

visuntur, & considerationi subiiciuntur, magis elucescunt. Non minus ac venena quoque hoc discrimine veniunt, quod alia sint actiua, volatilia, & cita pernicie infamia; alia per insidias, & occulte potius quam aperto Marte corpori destructionem intentantia.

Accedit *ἀσυνήθεια*, inconsuetus motus est & insolitus, ubi, verbis *Celsi l. 1. c. 9.* subita insuetis sunt, vel accidunt, præter omnem opinionem. Quæ enim consuetæ sunt, minus afficiunt, vel turbant animum, sed symbolica potius sunt, & familiaria, non turbatiua. Visi sunt hinc etiam timidissimi habiti lepores canibus venaticis adsuæfacti, familiaritate contracta, timore & terrore omni exuto, cum iisdem conuersari. Adeo quæ consuetæ sunt, optime cum animo conueniunt, non terrent.

Atque hoc sensu terror est metus concutiens, si subitaneus & repentinus fuerit, alioqui ad chronicorum classem potius referri meritis. Vehemens nempe concussio & subitanea commotio terroris essentiam exprimit, hinc a reliquis saltim quoad gradus & depressionis modos differt. Hos vero si attendamus, uti solent a quibusdam distingui, aut sub specie mali præsentis numerantur, ægritudo, dolor, angor, afflictio, sollicitudo, desperatio, ira, mœror, luctus &c. aut futuri, quæ auersatio seu fuga dicitur *timor*, si malum instans, si permaneat, *formido*, si mentem percellat, *pauor*, si corpus vehementer concutiat, *terror*, si ulterius procedat, consternatio & exanimatio. Vid. *Liddel, inst. l. 2. c. XV.* & *Linden, melet. p. 280.*

Non parum vero ad terroris physiologiam fecerit & SUBIECTI consideratio, quod & hoc loco secundum suas diuisiones lustrari meretur. Nullum fuerit dubium, subiectum denominationis V T Q U O D assignare animalia omnia viuentia perfectiora, adeoque ipsa etiam *ἀλογα*. Quatenus enim appetitu sensitiuo gaudent, affectus etiam suos experiuntur; videmus enim canes latrantes iræ furorem

rorem prodere, imo sapius terri. De equis quoque notum est, in vitio haberi, si ad occursum insolitum, ne dum sclopeti vel tormentorum explosionem, mox terrore quatiantur.

Proprie tamen & hoc loco *medice* *καὶ ἐχοχὴν* terrorem sustinet homo. Cum enim beneficio sensuum commercia cum obiectis exerceat, de iis iudicet, cogitet, sciscitetur, & consequenter sub boni vel mali specie eadem apprehendat, consecrarium est, ad vnum omnes affectibus obnoxios horumque participes, utque sensuum obiecta inevitabilia, ita & affectuum esse; vid. *D. Praes. Physiol. Med. p. 302.*

De subiecto autem denominationis *υτ ογο*, quo mediante se exerat hoc loco, & ubi sedem suam habeat, non vna omnium mens est. Paradoxus in hoc, ut & alias, est *Helmontius*, qui *l. ius diuiv. tb. 25.* est, inquit, extracrouersiam, quin terror, tristitia, &c. primario praecordia afficiant. Reflectunt se nimirum in stomachum sensibiliter, nec possunt proin ad caput referri, eo quod nulla eiusmodi perturbationum sentiatur caput petere; neque cor: nisi os stomachi pro corde sumatur.

Neque vero primus id statuit hoc ipsum, sed dudum *Nemesius* h. c. idem asseruit: *της δὲ λύπης ὄργανον τὸ σῆμα τῆς κοιλίας. τὸ πρὸς τὸ δὴ διέως αἰστανόμενον ἐν ταῖς λυπῶσι.* Metus instrumentum est os ventriculi. Hoc enim est. quod in agitudine, morsum sentit, quam in rem ipsum *Galenus* citat ex libro tertio de Demonstratione deperdito.

Philosophi & Medici cor, tanquam caloris fontem & principium motus sanguinis, pro subiecto agnoscunt. Ita *Galenus* l. 6. de decret. *Hippocrat. & Platon. c. 3.* in perturbationibus animi, ait, quae in ira & terroribus contingunt, cor ipsum e naturali sua constitutione, exturbari, manifesto conspiciuntur. Tacemus, quae ex sacris hanc

in rem laudari possunt, quando e corde affectus animi oriri, & suo sensu quam verissime asseruntur, quod ut alterius fori est, ita de eo consuli possunt Theologi.

Ast, si physiologiam hanc penitus lustremus, saluis omnibus his laudatis, **SUBIECTVM PRINCIPALE** integrum est laudare **CEREBRVM**, utpote sensuum internorum, ipsiusque deliberatiui & electiui appetitus sedem. Vbi enim ideæ sensibiles formantur, sequerunt, ibi omnino subiectum etiam affectuum, seu modificationum sensualium locare oportet. Hinc, elogio Hippocratis, l. de morb. sacr. c. 16. t. 11. ex cerebro καὶ δαίματα καὶ φόβοι παρέρχονται ἡμῖν, τὰ μὲν νύκτωρ, τὰ δὲ μεθ' ἡμέραν, & terrores & timores nobis accedunt, partim noctu, partim interdiu. Er paulo post hæc ipsa δαίματα καὶ φόβοι ἀπὸ τῆς μεταστάσεως ἐγκεφάλου, terrores ac timores a cerebri transmutatione contingere asseruntur t. 26.

Vtut vero hæc non tam loquantur de terrore incusso, quam concepto, & ab intra consurgente, qualis in epilepticis accidit & melancholicis, ut de cura morbo refert, l. 2. de morb. c. 79. t. 9, quando expauescit æger, & terriculamenta ac somnia horrenda videt, & quandoque mortuos, eadem tamen utrobique est ratio, siue animi passiones vehementes ab extraneo obiecto oriunda corpus afficiant, siue ab interno tales consurgant. Et perinde est, utrum glandulam pinealem velut centram, radicem statuamus, quod recentioribus quibusdam magis aridet, siue in integro potius cerebro cursores hos determinatos laudemus.

SUBIECTVM MINVS PRINCIPALE & adæquatum est **COR**, præcordia ipsa, & totum adeo corpus eiusque partes, in quæ maximo symbolismo vitimate resultat terroris diffusio & effectus. Affectus nimirum non nisi primario resident, recipiuntur & esse suum formale inveniunt in cerebro, effectus vero tum in eodem, tum in corde & alibi passim sese exerunt. Quando vero ce-
re-

rebrum laudamus, intelligendum est quoad suam machinam, quatenus est *νεῦρον διὰ τῆς ψυχῆς*, sensorium primum, seu sensus omnis & motus animalis, secundi illius, promus condus, in concreto spectatum. Quod si vero in abstracto & singulatim hæc spectemus, affectiue magis laborent spiritus, seu terror vnice & *νεῦρος*, (ab extra inductus,) est in spiritibus; effectiue humores & partes ipsæ solidæ, horumque omnium mechanica.

Contra ea vero, si terrorem conceptum & secundi generis quoque illustrare velimus, paulo inuerso ordine procedit. Cum enim qualis sanguis, tales sint spiritus, quales spiritus, tales sensus, seu idæ sensuales, spiritus afficientes, facile patet, pro statu diuerso massæ sanguineæ etiam affectus animi variare. Valet id de statu naturali quoad temperamenta hinc dicta & stabilita, quorsum illud Galenicum referendum omnino, mores sequi temperamentum. Valet idem & de statu præternaturali, ne de non naturali ipso hoc loco dicamus, quod exemplo morborum capitis & spirituum, vt melancholia, mania, epilepsia & aliis verum est.

Præstat vero vtraque coniungere, & alterum ex alterius collatione hinc æstimare magis. Ita enim patet, quomodo non solum cor dici possit *subiectum*, vt illud huc applicemus, *causa* in nostro hoc scopo terroris, sed etiam hypochondria, præcordia, vterus ipse; vti vicissim cerebrum & spiritus, in primis animales, subiectum sunt *symptomatis*, terroris morbose v. g. & sic porro.

CAUSA terroris IMMEDIATA & proxima est concentratio spirituum insignis, diuersi quidem gradus, eaque non ab intra sed ab extra illata; siquidem de terrore proprie dicto sit sermo.

Id vero vt magis pateat, non vna mechanica illustrationis ergo laudari potest. Iuxta *Nemesium* nascitur *Φόβος*, metus & terror, per refrigerationem, omni calore *ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐπὶ τὸ ἀρχικόν*, ad cor, principem partem, concur-

currente, non aliter ac populus cum in metu est, confugit ad principes. Idem percussiois vox arguit, quando rons percellitur, ac percutitur, a verberando, capessentibus fugam spiritibus, communi velut strage prostratis. Retusi stationarii, adfites sensuum externorum organici, velut praesidiarii milites abripiunt secum in fugam reliquos obvios. Idem puta de fixatione, coagulatione, coarctatione spirituum subitanea magis, adeoque dissipatione e suis stationibus. Cumque sint naturae atherae spiritus, concipi potest pressio, quasi quaedam aetheris introsum, ultra organa sensoria concentrati.

Enimvero omnes in vniuersum affectus animi geminum hunc motum humorum & spirituum inferunt, vel a centro ad circumferentiam illos euocent ac diffundant, foras inuitatos, siue velut ad amplexum, vt in gaudio, siue ad vindictam, vt in ira explicita; vel contra ea a circumferentia ad centrum, ab extra introsum, maiori vel minori cum vehementia, adigant, quorum instar omnium est terror. Annotauit id dudum Pergamenus l. 2. de causis symptom. c. 5. Ἔστι δὴ τις, inquit, ἐκ τῶν πρώτων, καὶ ὡς ἀνέπει τις, ἡγεμονικῶτάτων κινήσεων, ἢ ἔσω τε καὶ ἔξω πορῶν τὴν ἐμφύτην θερμῆσιν ὅτι πολλοὶς πάθει γιγνομένη ψυχικῶς, αἷμα δ' ἀντὶ δηλονότι, καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ αἷμα περὶ μὲν ἔσω τε καὶ πρὸς τὴν δεξιὰν φέρεται καὶ συστέλλεται. ποτὲ δ' ἐκτὸς δόξα τείνεται καὶ χεῖται. ἔνεστι δ' ἐναργῶς θεάσασθαι τὰς κινήσεις αὐτῆς ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ μάλιστα τοῖς ψυχικῶς πάθει. Ἐπιπύνα φέρεται τε ἔσω μὲν, ὁ μὲν εἶσω τε καὶ πρὸς τὴν ἀριστερὰν ἐπάγει καὶ συστέλλεται τὸ πνεῦμα καὶ τὸ αἷμα σὺν τῷ καρδιῶν χεῖν τὰ ἀριστερὰ. ὁ δὲ δόξα τείνει, καὶ χεῖ, καὶ θερμαίνει. Est quaedam ex primis & (vt aliquis diceret) principalissimis motionibus, ipsa naturalis caloris, intro forasque delatio, multas animi passiones sequens, simul autem cum ipso & spiritus & sanguis modo intro & ad principium feruntur, ac contrahuntur, modo foras disfunduntur & fun-

— πορ, ἀντὶ τὴν κινήσιν, ὅτι ἐκ τῶν πρώτων ἐστὶν ἡγεμονικῶτάτων κινήσεων.

— 100

duntur. Et licet motus hos evidenter perspicere cum in aliis multis, tum in ipsis animi perturbationibus e.g. terrore & ira, ille intro & ad principium spiritum & sanguinem una cum refrigeratione corporis superficialia subducit & contrahit: hac vero foras agit, fundit & calefacit.

Adeoque animi pathemata vel efferant nimis, vel deprimunt ac concentrant spiritus. Prioris generis est ira, posterioris, terror. Videatur hanc in rem latius & egregie tractans idem *Willisus tract. de anim. brut. c. 8. p. 67.* ubi itidem perturbationes, quibus anima corporea aut tumida nimis aut contracta euadit, ad bina hæc retulit capita. Dicit enim interdum hanc animam quasi exultantem sese erigere atque dilatari; vel percussam, arctius in se comprimere, quæ perturbatio mox cum sanguine communicatur.

CAUSA MEDIATA PROXIMIOR est idea periculosa & insolita visa. Quicquid enim naturæ insidias fructu imaginatio sibi persuadet, illud abhorret, semper conseruationem sui intendens, destructionem autem omni modo auersans.

Cum enim, in altero hoc censu affectuum, mali auersionem appetitus omni modo, naturali inclinatione, cordi habet, ideali sine dubio vititur representatione, eaque facta hinc fit ut electio boni, ita reiectio & fuga mali, quantum fieri potest, adeoque primum omnium obiectum terrificum fuerit non nisi malum & odiosum. Cum item citra symbolismum & familiaritatem vllam fiat; quæ enim consueta sunt, vel arident, vel minus saltim afficiunt, nec terrent, nisi quoad modum quendam superadditum; idea etiam hæc speciatim fuerit insolita.

Par vero ratio est, vtrum concernat hoc malum nosmet ipsos, hunc illum, qui terrore concutitur, an alios, quorum amore, commiseratione, affectu tangimur intimius. Videas enim parentes, liberos, coniuges se

inuicem mutuo prosequi amore, adeo, ut oculis propriis contra patiantur, vel afficiantur in vtramque partem. Ast cum charitas incipiat a se ipso, & proximus quilibet sit sibi ipsi, veritati consentaneum est, maiorem terrorem incuti proximiori & proprio malo, quam alieno & remotiori, concernente item charos & notos, cognatos, siquidem fratrum quoque gratia rara exuperet & affinium.

Hæc omnia sigillat subitaneum & momentaneum; subito enim & improuisa oblata, vel occurrentia, opinio necitius, vel contraria maxime eidem, magis terrere consuevere, adeoque non tam in futurum talia, vel exitium minantia, quam proxime & in præsentiarum. Egregius hanc in rem locus est *Philosophi l. 2. Rhetor. c. 5.* εἰ γὰρ πάντα κακὰ φοβῆται, ἀλλ' ὅσα ἢ λύσας μεγάλας, ἢ φθορὰς δύναι, καὶ πάντα ἀν μὴ πῶρῶ, ἀλλὰ σύνεργος φαίνεται ὡς τε μέλλειν. Ταῦτα γὰρ πῶρῶ σφόδρα ἔφοβῆνται, ἴσασιν γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανεῖν. ἀλλ' ὅτι σὺ ἐγγύς, εἰδὲν φροντισίῃσιν. Non enim omnia mala metuuntur, sed quacunque vel molestias magnas vel interitus possunt, & hæc quæ non longe sed prope apparent, ut futura sint. Nam quæ longe admodum, non metuuntur. Sciunt enim omnes se morituros, sed quia non prope, non curant.

Enimvero ut ἐγγύς φαίνεται τὸ φοβερόν, prope apparet terribile, per dicta, ita idem illustrare licet aliorum effatis. Ἄ γὰρ δέδοικεν, inquit Plato in *Protagora p. m. 249. αἰμολόγηται* ἠγχιόταται κακὰ εἶναι, nam quæ quæ metuit, constat quod mala esse putet. Cumque certum sit, elogio eiusdem in *Lache, p. 493. δευρὰ εἶναι ἀνδρῶν κερπέχες*, terribilia esse quæ metum incutiunt, id non præstant præterita, nisi ut reditura fingantur, non præsentia, nisi futuri intuitu, sed quæ expectantur. Atque hinc utroque loco & *Platonis* verbis & *Aristotelis*, & consensu reliquorum, qui id hinc sumserunt, δεῦρ' ἐπιπροδοξία μείλλοντος κακῆς, terror & metus est expectatio mali futuri.

Vno verbo id speciatim exprimere licet periculi voce. Quæcunque enim periculum præsentaneum vitæ, famæ, bonorum, & similibus inferre apta nata sunt, ea demum terrent, saltim *vel* ἐξ ἑσθλῶν & proprie. Et contra, ea, ubi nihil periculi est, vel concipitur, ab obiectis & inde formatis ideis, illa quoque minus afficiunt, vel indifferenter se habent, vel commiserationem solam aliumve affectum quam terrorem inferunt, vt adeo omnis idea terrificata sit veluti periculo sigillata. Hoc ipsum incutit metum concutientem subitaneum, seu terrorem.

Cum vero obiecta hæc terrificata ab extra requirantur ad incutiendum terrorem, & percurrendum animum, consultum fuerit & portas, per quas offeruntur, lustrare breuiter, & ipsas quasi species quasdam. Inferuntur nimirum non nisi per sensus externos, principaliter visum, auditum & tactum, secundario magis suo modo, qui non excludendi sunt, odoratum & gustum, siue reuera talia, siue apparenter. Et terror enim sæpe ex musca elephantem facit, vt habeant se sæpe instar niuis, quæ volutando in infinitos quasi montes exporrigi concipi potest in phantasia.

Quis viderit sine affectu, sine terrore, iugulari homines, gravidas, senes, innocentes promiscue, liberos præfertim, coniugem, amicos, intuta omnia, flammis absumi & des, urbem, domum vicinam, nam tua res agitur, paries cum proximus ardet? Fit illud in primis, in bello, in obsidionibus & strage publica. Hinc terrorem & metum Martis filios afferebant veteres, autore *Plur. ar. sbo h. amator.*

Et soni sunt terrifici, ex improviso & maiori impetu exploso sclopeto, tempore insolito, etiam citra cædem, & terrendi gratia solum, vnde & Germanis audit ein Schreck Schuß. Terribile est tonitruum, & fulmine nihil terribilius mortalium timori, verbis *Plin. l. 2. Hist. Nat.*

Nat.

Nat. c. 27. *ἰσχυρὸν βροντῆ καὶ γαίαν, ἰσχυρὸν τὸ κρόνον, cælum & terram tonitru & feras terrefacit.* Quo plures vero irruunt per sensuum portas ideæ terrificæ, eo fortior & maior ipse est, & in plures diffusus. Sic magis terrificum est tonitru, quam terrificum aliquod sidus. Vnde pertinet huc & illud vulgatum: obiecta mouent sensus, vt & alterum huc applicari potest: omne sensibile excellens, si improuisum sit, & periculum incutiat, lædit, seu terret hoc loco sensus.

Hinc quando conquassantur nubes grauidæ, cum fragore horribili, panditur, vt nobis apparet, cælum, tonitru immane quantum succutit aerem, quatit & ferit, aures, fulgur oculos, ictus ictum excipit, diffusæ tristes tenebræ opplent ædes, fulmen diuerberat tecta & parietes, imbres agminatim per plateas præcipitant, percelluntur terrore omnes.

Ita spectra sunt terrificæ quam quæ maxime, seu phantastica, apparentia solum, seu reuera talia, quod alibi deduximus latius. Adde, seu visum feriant terrores umbrarum, seu sono incondito insolito, nemine viso, vel præsentæ, seu contactu insueto, hirsuto, frigido, igneo, aspero, seu fœtore citra causam manifestam exorto. Assumpta ex improuiso aranea & masticata in ore, par ratio est similibus, summum incutit mox terrorem non immerito, ob periculum noxæ, veneni.

Omnium vero terribilissimum, ἢ *Φοβερὸν Φοβερῶν*: *Ἰατρ.* humano generi, vt vocat *Philosophus*, est mors, eaque imminens, si naturali modo, non Christiano, sed humano sibi relicto, non præparato animo concipiatur. Pinge tibi gladium iugulo imminere desubito, corruiere apoplecticum, syncopiticum, extremos statim adesse labores, & ipsi ægro, nisi sensus cum motu dictum factum auferantur, & aliis adstantibus terror incutitur.

Sed opetæ pretium est, ex ordinariis causarum medicarum etiam REMOTIORVM loculis hæc delibare, paulo

paulo ulterius. Notum enim est, alios aliis magis terro-
ribus esse obnoxios, alios minus. Sunt, qui ad quem-
vis folii strepitum, absque causa manifesta externa, terren-
tur, τὴν αἰσθητικὴν φύσιν ἰδίαν, ut aiunt, *umbra-
rimentes*. Videas alios, qui imperterriti quasi non mo-
uentur penitus, quod Stoici in primis affectabant, quo-
rum nota sunt effata: gaudia pelle, pelle timorem, nec
dolor adfit.

Valet id & verum est moraliter, quandoquidem
male sibi conscii facillime terrentur, & ad quemvis in-
solitum sensum praesto esse licitorem vel carnificem pu-
tant. Contra ea hic murus aeneus esto, nil conscie-
re sibi, nulla pallefcere culpa; ut fractus illabatur orbis,
impavidum ferient ruinae. Valet vero & physice, quod
nostri iam potissimum est scrutinii. Tanta vis est imagi-
nationis fortioris seu phantasiae, ut saepe minima vel leui-
cula causa maximos creet morbos, vicissim vero terrorem
saepe sola excitat imaginatio.

Ita confert huc, e classe NATURALIVM, TEMPERA-
MENTIVM corporis. Ut affectus mutant humores & cor-
pus, ita & corpus ac humores mutant vicissim affectus.
Hinc cum concurrant quoque spiritus animales, pori,
cerebrum, sanguinis aciferi, & praeter alia cum primis
hypochondriorum status, facile colligi potest axioma &
porisma: quibuscunque spirituum textura est debilior,
obtusa, dissipabilis, in illis facilius terror incutitur, & in-
cussus morbificus euadit. Vicissim vero, qui spiritus ha-
bent magis robustos, unitos, secum habitantes, nec tam
facile terrentur, nec territi aequae morbis ac symptomati-
bus corripuntur.

Non secus ac in exercitu vis unita fortior est disper-
sa, palantes vero milites & extra suum ordinem dimoti
facile subiguntur & prosternuntur. Ut flamma lucide

effulgens magis resistit ventis extinguentibus, quin fortius quasi afflatu insurgit, aquea vero remoram iungentia & fumum patientia si adsint, suffocatur prompte; ita & circa flammulam vitalem se res habet.

Concentrata iam a phlegmate aqueo, ab austero, acido, lento, fixo, melancholico, non difficulter a terrifica pressura magis in angustias redigitur, vt sui iuris non existens destituat partes necessario tutamine. Contra ea Martialia ingenia magis sunt imperterrita, siue temperamentum hoc sit natium iam tale, siue adscititium, ipsaque consuetudo, tanquam altera natura, accedat, & duratus iam occalluerit ad pericula illa aliis habita animus, & magis infractus sit.

Prout ergo magis vel minus mobiles, concentrati & agiles sunt humores in M. S. ita etiam spiritus & affectus varie imprimi solent. Et in primis acidum, austerrimum, ponticum impressum iisdem, certum est abiectum magis animum, timentem, tristem, pauidum post se relinquere. Vid. D. Praeses Paschol. Med. f. 4. c. 9. p. 305.

Facit huc & **ÆTAS** ipsa; infantes citius ac sapius terrentur, illis enim & omnia noua sunt, vt in prouerbio est, & textura spirituum tenella, æque ac fibrarum, vnde & ἀδολοῦ φόβος incertus terror interdum ac noctu, etiam in somnis, illos exercet, vt paucaant promtissime, 3. aphor. 24. Ast iuuenilis & virilis ætas cordata magis, imo prior illa sæpe præceps pericula spernit, in eaque ruit.

Timor & terror **SÆXVS** sequioris in prouerbium fere abiit; videas tamen & animosas amazonas, & viris contra etiam mortem oppetere. Sufficit, hæc ipsa vel ideo quoque referri, vt pateat, quænam corpora magis sint disposita ad recipiendos & deriuandos in se terroris effectus.

Sunt

Sunt & aliz causæ, quæ terrori suggerendo ansam præbent, vt tempus nocturnum tenebricosum: tenebræ enim concentrant magis spiritus, & ideas terrificas facile figurant. vnde terrores nocturni frequentes sunt, qui interdum silent. Nec reticendus est locus ipse. Sic loca deserta, iustitiæ, cœmeteria, infesta, aut vbi alias Satanæ lusuf & spectra obseruata, vel cædes factæ, item solitudo, non parum ad terrorem incutiendum contribuunt.

Obfignabimus hinc hæc ipsa causæ SUPERNATURALIS recessione, quandoquidem circa terrorem quoque & *Jeiov* occurrit non raro, permittente diuino numine, vt terreantur fortissimi, fugiant nemine fugante, & consternati patientur stragem, plurimi a paucis, quorum exempla plurima in sacris occurrunt. Nec nostro seculo desit & hoc pacto manifestari Dei O. M. manus, quod durante bello Turcico & alias & nuperrime contigit abunde.

Et hic reuera est terror ille Panicus, quem lymphaticum pauorem vocat *Linus*, siue a Pane irmissus & sic dictus putatus sit, vti Ethnicis ignaris solitum fuit exprimere summi numinis vim, quam & ipsi sic agnouere; siue a pluribus, seu *πῶσι*, omnibus communi & velut vniuersali, v. g. totius exercitus, vel vrbis, affectu, eoque citra causam adeo vrgentem manifestam; siue ipsius dæmonis & spectrorum concursus aliquando intelligatur. *Plavmōv* hinc audit, quicquid cum stupore subitaneo contingit, seu terror maximus & generalis. Eleganter de hoc *Seneca epist. 13. p. m. 234.* Nulli, inquit, tam perniciosi, tam irreuocabiles, quam lymphatici metus sunt, cœteri enim sine ratione, hi sine mente sunt.

Tacemus larvas natalitias, & alia terriculamenta, pro coercendis pueris excogitata, imo vero sapius damnosa & superstitiosa, nedum morbifica.

Terroris effectibus.

Rertinet terror potissimum ad causas morborum nonnaturales, & aliis omnibus contra in iisdem accersendis est potentissimus. Consultum hanc in rem fuerit lustrare breuiter phaenomena terrorum, seu quosnam effectus velut communes & obuios edat, ex quorum consideratione de aliis philosophandi emicabit materia.

Cumque facies sit veluti speculum quoddam totius corporis, hæc ipsa statim mirum quantum immutatur, pallor vultum occupat, excusso rubore, seu roseo florido colore, cadauerosus succedit. Stupor velut oculos occupat, vt defixus vni obiecto in hæreat obtutus. Fit interruptio vocis & sensuum quzdam confusio; pauorque sapientiam omnem ex animo expectorat. Frigus extremorum, & tremor toto corpore, pro gradus tamen & subiectorum diuersitate, exoritur. Terror vehementior cor omni virtute spoliat, horroremque ac rigorem febrili similem inducit, effato *Mabii Epit. Instit. l. 2. cap. VII. p. 113.*

Vifa fuit & alius citatior, in aliis vrina inuitis profusa, quod & apud Germanos fere in prouerbum abiit. Inde lassitudo, artubus ad motum minus aptis vel vegetis, vires labascunt, & noxæ hinc aliæ tam in præsens, momentaneo magis actu, quam in futurum præsto sunt, dilatæ magis.

Pæter calorem & pulsus immutatur, tardus & rarus, hinc celer, frequens, debilis, inde redditus, & inæqualis; respiratio ipsa ducitur grauius & celerius. Celebratur etiam ab Autoribus pilorum erectio, vnde illud *Poëta:*

Obstupui, siteruntque coma, vox faucibus hæsit.

Va.

Valet idem in sanis, & longe magis in ægris, spiritibus & corpore iamdum satis debili, & tanto præsentius hinc affici & lædi apto. Vti enim omnes animi affectus immodici, ita & præcipue terror alterat, atque a naturali statu corpus auertit, elogio *Galen* l. art. Med. c. 85. Enimvero reuocat terror spiritus & percellit, omnis sensus & motus præfides, reuocat cum spiritibus fluida vitalia, eaque in inordinationes præcipitat, congelat & figit sanguinem, motumque & circulum debitum sufflammat, adeoque totam æconomiam & mechanicam vitalem turbat.

Quandoquidem ergo vim quandam infert spiritibus, sanguini, lymphæ, bili, humores vero partibus solidis, elateri fibrisque earundem, quid miri est, labem consequi morbosam, hic illic sese serius ocys exerentem & manifestantem?

Causat & inuitat terror morbos vniuersales & particulares. Februm autor est intermittentium & continuarum. Visæ sunt tertianæ & quartanæ in alios deriuatæ, sola sæpe auersatione & terrore, vnde similis idea, non immissa sed formata in spiritibus & humoribus similem peperit morbum. Idque non modo in peregrinis obtingere assolet, verum quoque inter domesticos. Laborante marito quartana & coniuæ eadem corripitur obseruata est, morbo licet fixo in se, nec in traducem contagiosum produci apto.

Febres item continuæ ardentes & malignæ tota die, citra præuium contagium, a spectris terrificis inducuntur, seu putatiuis phantasmatibus illusa phantasia, seu reuera vmbriis illis concutientibus vitalem spheram. Vtroque nomine & labia exulcerantur, indicio subsistentis in circulo suo sanguinis, & a *subori* acrimoniam concipientis. Inde & pondus momentosum ab insiliente lemu-

re vel spectro relatum fuit, imo vana superstitione minus reuelatum a territis, quod id noxium putent, & funestum miseri, neglecta sic vel dilata necessaria ope.

Vulgatissima est paræmia, terrorem peiorem esse peste, seu incussum terrorem & metum superare ipsius contagis sibi relictæ actiuitatem. Sufficit obstetricem, esse, non matrem, debilitatis defensoribus spiritibus, & sic facilius succumbentibus, grassante publice, & aperto Marte malo. Terrere, noxa præsto est, moleculis & miasmatis sic promte subeuntibus poros, & vacua sede data tyrannica strage grassantibus in vitalia. Exemplum, præter alia plurima etiam ab ipso citata ibidem, vid. apud Gabelthov. cent. 5. obs. 67. Et hoc sensu, non alio intelligenda est Helmontii obseruatio l. Tum. pest. p. 859: sæpe fidem experientia fecit, quod quis terrore solo pestem absentem sibi atque suis parauerit. Confer. p. 892.

Vix inde quoque sunt non raro inflammationes & erysipelata. Quamuis enim primo intuitu absonum id videatur, vel incongruum affectus naturæ; satis tamen ratio patet a quæsi sanguinis, vel circulo læso, si acrior sit, si in ordinem minus redigi statim queat. Puerpera territa a subito & improviso disploso sclopeto grauisimam reportabat mamma inflammationem; in aliis pedis rubor, seu erysipelas, a terrore visus.

Sed si ordine corpus secundum suas regiones æstimemus, terror inuitat morbos capitis varii generis, apoplexiam, epilepsiam, paralyfin, melancholiam, catalepsin & alios. Senex sexagenarius audito illatibili de filio nuncio, postridie corripiebatur apoplexia forti, adeoque lethali, ob conturbatos spiritus eccentricis redditus lymphæ & sanguine cerebri. Terrorem epilepsie matrem esse, in infantibus inprimis, toto die experimur, in
motus

motus peregrinos precipitatis spiritibus. Imo si violentus terror vel timor irruat, cuduntur etiam quandoque idæ epilepticæ, quæ in vitam perennant, verbis *Helmontii l. de conceptis S. 11. p. m. 483.* Exemplum videri potest apud *Bartholinum cens. 3. observ. 41.*

Quomodo ad paralyfin concurrat, idem docet *l. de lithiâs e. 9. S. 63. p. 724.* Ob terrorem nimirum in cerebro & medulla spinali fit pororum occlusio, vnde contractura fit medullæ debiliori latere, sed improprie dicta, resolutio enim potius est, neque intelligenda nisi angustatio & obstructio. Idcirco, addit, mulieres, vt quæ timidi plerumque sunt animi, per terrorem frequenter, corruunt in paralyfin, absque apoplexia. Id enim proprietatis terror habet, vt poros confestim claudat, si subitaneus fuerit.

Exemplum melancholiz ex terrore, cum vrinæ suppressione, vid. apud *Hercul. Saxon. l. 3. med. pr. c. 24.* Sic & *Platerus observ. l. 1. p. 70. sequ.* quosdam a terrore melancholicos factos observauit, e. g. Senator quidam natura melancholicus, ex improviso casum epileptici videns, adeo percussus fuit, vt in grauem inciderit melancholiam. Cum quidam captiuus, supplicio afficiendus, sibi laqueo in carcere mortem consciuisset, atque a carnifice vt in profluentem abiiceretur, dolio includeretur, muliercula quædam vicina, hoc viso, summo opere perterrita melancholiam grauem contraxit. Apud *eundem* alia quædam pictoris vxor, natura solitaria, religiosa, tristes & melancholica, terrore percussa, ob rumorem sparsum, filium ipsius iam adultum, absentem tunc, in conflictu quodam interfectum esse, id quod eo magis credebat, quod in somno imago filii cæsi ei apparuisset, in melancholiam grauem incidit.

Accersit item terror morbos medii ventris, lipothymi.

thymiam & syncopen, palpitationem cordis, diuersis gradibus recurrentibus ad fontem suum spiritibus, ibidemque grumescentiam & *scissis* non vnusmodi inferentibus. Imo ob terrorem validum subitanea morte quosdam interiisse, dudum *Galenus* notauit l. 2. de *caus. symptom.* c. 5. Ita & *Plinius* l. 7. H. N. c. 36. refert Pub. Rutilium, nunciata fratris in consulatus petitione repulsa, illico exspirasse. Heli quoque Iudæorum Pontificem & Iudicem, accepto tristi nuncio de clade, qua Palæstinæ hostes, capta arca, occisisque ipsius filii, Iudaicum exercitum affecerant, magno subitoque terrore oppressum, de sella retrorsum cecidisse, ac subito exspirasse, ex sacris literis constat, ne de nuru eiusdem dicamus. Plura exempla videri possunt apud *Valerium Maximum*, aliosque.

Quantum ad pleuritidem, tusim ipsam, & potissimum ad phthisin conferat terror, noto notius est, si bibere territum desubito contingat; ita enim *scissis* promouetur, & ad coagula maior fit dispositio.

Omnis inde emoritur appetitus, diffusis spiritibus. Puellam nouennem vidit *Helmontius*, quæ a tonitru primum insigniter terrefacta edere cessauerat, neque enim a triennio prorsus comederat, nisi quod forte per octiduum aut amplius biberet quatuor circiter cochlearia, aquæ puræ, obstupefactis penitus, nec defectum manifestantibus spiritibus, l. c. *iusduumir.* §. 25.

Visa inde etiam fuit cardialgia, vomitus, diarrhœa, laudata iam, commota fortius exstimulante, bile, seu excretorum modo laxitas quædam, modo strictura. In sequiori sexu vero longe plura & notabilia symptomata terrorem consequuntur. Nil frequentius est, quam mensium, fluentium actu, ab incendiis, fulminis, vel alio terrore suppressio, in gravidis vero abortus toto die inde accidit, primis mensibus maxime, hinc & sequentibus aliquando. Imo

Imo monstrorum ortus huic occasionali causa fere debetur, cuius rei iterum singularia & inaudita exempla recenset *Helmontius l. de iniect. materialib. §. 9.* & geminum quidem, aliam, visa truncata manu, aliam ablato brachio, foetum mox edidisse horrore praevio, orbem hunc brachio, illum manu; tertium vero ablati capitis. Vxor mercatoris ipsi nota, ut audiuit, quod vno mane decapitarentur XV. (tempore Ducis Albani contigit Antwerpiz,) statuit spectare detruncationes. Viso spectaculo statim illam adortus est dolor parturientis, peperitque maturum infantem eruento collo, cuius caput nusquam apparuit.

Notabilis quoque est observatio *Coi l. 2. de morb. mul. c. 34. t. 6.* ubi cum dixisset, quamvis *περόφασιν*, seu occasionem posse vteros propellere, si quid mali habeant, addit, id fieri quoque inter alia a terrore. Tacemus suffocationes, dolores, tumores, & alia plura huius generis vbertim hinc inde annotata ab autoribus.

Extraordinario quoque effectu quantum alterare queat terror corpora, in illis demonstratum est, qui praeter terrore mortis vel poenarum instantium vnica nocte cani facti fuere. Instar omnium sit exemplum *J. C. Scaligero* laudatum *Exerc. 312. p. 1006.* Franciscus Gonzaga Mantuae princeps affinem suum, suspectum coniurationis, cum in turri ad quaestionem aut supplicium seruari iussisset, nunciatum est mane totum repente canum factum. Exinde vero mirum quantum confirmatur, quomodo refugiant a terrore spiritus, quantum figantur & alterentur, ut a depressione subitanea vicietur & in tubulis capillorum color, & senes quasi reddantur extemplo e iuuenibus, quod prodigii instar est. Plura hanc in rem exempla congeffit *Schenckius l. 1. obs. 1.* quae legi merentur.

Notandum vero hic loci est circa terroris hanc patho-

D

tholo-

thologiam: distinguendum esse omnino inter αἰτίαν & πρὸφασιν, inter causam atque occasionem, item inter causas προαφαστικές & προηγουμένας, antecedentes & occasionales, non minus inter internas & externas, quibus posterioribus & terrorem annumeramus. Hinc Galenus comment. 4. de viâ. rat. in acut. τὸ σῶμα ⊕, ait, ἡμῶν παρροσκιυῆς μετέχοντ ⊕ ἐγὺς τῷ συμπληρωθῆναι τ' ἐξωθεν π προσπίων ἐξήλεγγε τὴν διδθεσιν αἰτιῶν. Corpore nostro ad morbosam dispositionem parato, ita ut propa iam sit completa, quippiam adueniens eam manifestat.

Et hæc velut clavis quædam est phænomenorum & effectuum a terrore oriendorum. Non omnes æque terrore affecti & percussi noxam inde morbosam sentiunt, sed dispositionem ad recipiendum hunc motorem, ad patiendum, secum habentes; pro qua diuersitate subiectorum etiam vel sortitur affectum consimilem terror, vel indifferens est, nilque damni infert, vel saltim non tam ἀξίον λόγῳ memoratu dignum; siue illa dispositio sit hæreditaria, siue acquisita vndecunque, & cacochymia fota. Sunt enim, qui tam delicatam habent spirituum & fibrillarum neruearum texturam, vt a quolibet improvise obiecto mox percillantur & alterentur, quale quid in aliis non videas.

Memorari vero quoque merentur seorsim effectus terroris velut æquiuoci, indirecti, accidentarii, & hinc quoque aliquando medici & salutare. Vti enim per se spiritus ac humores figit, coagulat, & in angustias redigit, ita vicissim dato vno inconuenienti plura sequuntur, vt laxitas per dicta eueniat, vel inflammatio; imo vbi id opus est, vel indicatur, spiritibus & humoribus velut in fugam coniectis, vel retrocedentibus, & iuuamen infert.

Pertinent huc suo modo febres ipsæ iam laudatæ,

&

& inflammationes, vbi non videntur a circumferentia, ad centrum adigi effectus, *αἰσίοις* cum plethora, saltim repletionem particulari, vel cacochymia biliosa inflammatione facili. Notabile huius rei exemplum refert *B. Rosincius Ord. & Meth. Comm. l. 2. f. 3. c. 5.* Nobilis vir L. annorum territus in solitudine umbra corporis sui, lunariis radiis expositi, putans se videre spectrum sensit leuem rigorem, calorem circa scrotum, inflammatio sequitur, tandem omnibus frustra tentatis, imo scarificatione inflammatae partis reiterata, moritur.

Sic & interdum a terrore sanguis circa cor concentratus, a natura iterum victus, cum impetu ad partem ruit, & largam hzmorrhagiam parit. Accidit id in *fœmina apud Salmuth. cent. 3. obs. 49.* nimium & lethalem mensium fluxum inde passa. Licet vero hi effectus contrarii videantur terroris naturæ; accidunt tamen reuera, pro diuerso statu spirituum, sanguinis & corporis ipsius, diuersum inferente motum.

Hinc cuneum cuneum trudere, ac malum malo sæpe repelli, manifestum terror præbet exemplum, qui & remedii loco interdum, frustra aliis adhibitis, magnos morbos curat. Et ideo commune quoque terrori est id cum rebus aliis nonnaturalibus, & ex his nominatim affectibus. Enimvero hi & morbos inferunt, & curandi vsu aliquando venire queunt. Notavit illud iam dudum, *Cous l. 2. Epidem. f. 4. r. 26.* *Ἐπιπθεύειν ὀξύθυμην ἐμποσίειν, καὶ χρώματι ἀναλήψι ἐνεκα, καὶ ἐγχυρώσει, καὶ ὀθυμίας καὶ φέβης, ἔτι τὰ τριαύτα.* Diligentia adhibenda est, ut excandescencia inducatur, & calor reparandi & sanguinis in habitum corporis incitandi gratia, itemque terrores & similia.

Sic terror remedium est manix, seu furoris sine feбри, vbi spiritus & sanguis sunt offerati, agri immane

quantum pollent robore, & calor æquabiliter diffusus, ægri nihil timent. Sin retundatur impetus ille spirituum, & calor alteretur, si terreantur & timere discant, spes sanitatis certa affulget. Refert hanc in rem exemplum egregium *Rolfincius Comment. in 1. Aphorism. 1. talis ægri, incusso terrore a laruato, iussu medici, homine sanati.*

Idem valet de hydrophobia, a morfu canis rabidi vel simili illata rabie, quo casu terror & timor curantur terrore, immersione in aquam marinam, hinc & aliam, obliterationis hinc ideis terrificis, & alteratis sic penitus spiritibus.

Terror excitat depresso spiritus & oppressos, imo resolutos & segregatos cogit, vnit & ad se vocat, quo nomine non vni morbo prodest & succurrit. Excitat sopori immerfos, caro, lethargo affectos, cuius rei exemplum egregium refert *Poeta Venusinus l. 2. ferm. f. 3. v. 145.*

*Quondam lethargo grandi est oppressus: ut hares
Iam circum loculos & claves letus ouansque*

Curreret; hunc medicus multum celer atque fidelis

Excitat hoc pacto: mensam poni iubet, atque

effundi saccos nummorum, accedere plures

Ad numerandum: hominem sic erigit, addit & illud,

Nè tua custodis, avidus iam hac auferet hares &c.

Excitat epilepticos, obseruatum enim fuit tempore paroxysmi frigida largiter affusa præter expectationem perterritos conualuisse; vid. *Tb. Bartholin. cent. 3. hist. 41. p. 83. & Beniuenus ibidem laudatus, c. 62. & 63. vnde & morbus inputatus apud Plautum etiam ex hac ratione audit, iuxta quosdam.*

Imo ipsam paralyfin subitaneo incendii terrore cessasse in viro alterius partis resolutione affecto per complures annos, omni ope humana destituto, eleganti obseruatione refert *Fr. Valeriola l. 2. obs. 4. p. m. 152. Si-
mile*

mile quid in Cræsi filio muto contigit, teste *Herodoto* l. 2. *Clio* inscripto, qui occidendum patrem videns, timens eidem, & hoc casu territus, erupit in vocem, inquit: homo, ne perimas Cræsum. Atque hoc primum effatus postmodum per omne vitæ tempus vocalis extitit.

Suscitat & reuocat deliquia animi. Animi defectus, si ob tristitiam aut gaudium aut terrorem exoluantur, odoribus & narium apprehensionibus sunt reuocandi, elogio *Galenii* l. 1. art. curat. ad *Glauc.* c. 14. Probatum & extemporaneum remedium est aspersio aquæ frigidæ, imo & antiquissimum, siquidem iam apud *Homerum* *Iliad.* 14. *Hectore* vulnerato id in vsu fuit, vid. *Rolf. epis. affect. partic.* l. 2. p. 2. c. 2. p. 174. Imo, in defectu alius liquoris in itinere vrina aspersa feliciter vsus est *Hildanus* *Epist.* 43.

Eodem obiecto terrifico & aliis hæmorrhagias nimias videmus sisti, vt affusa laudata frigida aqua, idque ex improviso, reuocatis sic intro spiritibus ad effluxum citatis cum fluidis. Non vero solum de hæmorrhagiis narium id verum est, sed & aliis, quale exemplum sanguinis ab vtero fluxus bimestris, frustra adhibitis remediis, facta consternatione, ob digladiantes cognatos curati recenset *Rolfincius* l. c. l. 14. s. 3. c. 12.

Et inflammationes terrori cedunt nonnunquam: Vir 50 annorum, autore eodem l. c. inflammatione oris circa gingiuam dextram superiorem laborans, liberabatur prope lectum videns in terram subito concidere syncope correptum. Disparebant in tumultu illo dolor, calor & tumor, & ante æger qui erat affixus lecto, sanus mox addidens mentis, opiparis epulis & neccarino vix se reficiebat sanguine.

Terror singultus est auerruncus, cuius incussu si-

niri eundem autor est *Galenus l. de med. parat. facil. c. 37* itidem intro vocatis spiritibus, & dispiolo incarcerato statu. Idem factum fide sancta testatur *Valersola l. c. p. 162.* nempe singultum grauissimum atque contumacem, qui nullis remediis cedebat, terrore subitaneo incusso se curasse.

Terror & tumores congestos disgregat, siquidem sint mobiles. Sic herniam carnosam hoc pacto curatam memorat *Pechlinus* laudatissimus *l. c.* Pertinet huc & contactus tumorum per manum cadaueris, vnde verrucæ, glandulæ induratæ, scirrhi ipsi occipientes & similes curati obseruantur, auersatione archei destituentibus nutritium suum spiritibus, ne alias causas delibemus.

Terror est febrifugus, aliorum archem & turbam citantes humores vocans, vt alterentur, & conflictum citare dediscant, in motum abrepti. Comprobat id experientia, in tertianis & quartanis refractariis & chronicis.

Terrore arthritidem curatam vidit *B. Mobius Epit. inf. l. 4. p. 2. c. 8. p. 522.* Similia exempla habentur apud *Salmuth. l. 4. obs. 48. Pechlin. l. 3. obs. 24. p. 454. & alios passim.*

Hæ ipsæ vero curationes terrore præstitæ non promiscue imitandæ, imo quædam rariores & extraordinariæ magis sunt. Præ aliis omnibus nimirum obseruandum est, vt tuta sit curatio quæcunque, nec remedium grauius morbo. Quamobrem non nisi in robustis, alioqui sanis, viribus constantibus, materia morbifica magis exigua & superabili consistente, & cum discrimine, id verbo *Hippocratis* *ἄνδρῶν, sedulo operam dare, oportet.*

CAPVT III.

De

Remediis Terroris.

Restat tandem, vt & remedia terroris, si quæ admittat, non intacta relinquamus, CURATIONEM secundum methodum medendi instituentes, vitrita, per indicationes nempe, curatoriam, præseruatoriam, & vitalem, incedendo.

Vtut autem verum sit illud vulgatum, minima non curare, vt prætozem, ita & medicum, non superuacaneum tamen est, de remedio cogitare, si maior fuerit, imo minimus sæpe huic visus, alteri satis exhibet negotii. Sponte quidem perire solet terroris vis, ac cessare, vt loquamur cum *Rossinio l. c.* quoniam autem animæ nonnunquam infixæ manent postfensiones, & faciles ad morbosam dispositionem inclinationes, merito attendi debet.

Applicari huc potest doctrina de morbis spirituum & humorum, quæ ex nullo fero magis quam affectuum animi pathologia illustrari potest. Videas hic morbos, & symptomata eorundem, largo prouentu conspicuos. Duplici enim & hic, quamuis alio paulo sensu, vt id repetamus, modo terror considerari debet, vt incussus, & conceptus, vt causa est morbifica ab extra, & vt effectus, ab intra. Adest hinc intemperies spirituum & humorum, frigida in primis, cum confusione & strage coniuncta; adest conformatio vitiosa, obstructio vel vacuitas cum primis; adest quasi soluta vnitatis, diuulsis iisdem, & hinc maxime actiones læsæ omnis generis.

Seu,

Seu, si modos alios consideremus, peccant quantitate, qualitate & motu.

Quod si ergo iuxta laudatam methodum medendi hęc æstimemus, **INDICATIO CURATORIA** iubet reuocare, vnire, excitare spiritus depressos, fugamque capeffentes, & motos componere fluctus; **PRESERVATORIA**, causas attendens, resoluerе coagula, quoniam ac remoram sanguinis humorumque reliquorum, & inordinationes inde oriundas; **VITALIS**, vtrique adfites fidelis, roborare spiritus & partes. Singulę, quamuis latiori ambitu gaudeant, summariis hęc comprehendendi & delineari queunt.

Hinc vt delibemus breuiter materias remediorum e suis loculis, cum sanguis quoniam subiens a terrore in motum citandus sit, vel refranandus quoque, pro re nata, aliquando, in grauiori puta casu, etiam venam secare profuerit, vt stare desinat, & in ordinarios alueos reuocetur, vt si apoplexia inde timeatur ipsa; non aliter ac in suffocatis quoque idem factum legitur cum successu; vel mensium fluxus immodicus consequatur.

Cæterum ad præcauendum terrorem, ne vel incutiatur æque, vel noceat, etiam remedia dantur non pauca, moralia & physica. Præfidiis Philosophiæ seminebant ethnici, & inter hos Stoici cum primis firmabant animum suis effatis vt vel non terrentur omnino, vel territos se non faterentur saltim, robore animi concepto. Longo rectius Christiano more tutamen sub umbra altissimi genuinum antidotum est omnis terroris.

Præstat etiam arcere obiecta terribilia, nec iisdem implicari; vel si vitę genus & conditio abnuat, assuetudine quadam sensim sensimque sibi illa reddere familiaria; ita enim in contemptum cedunt, nec attenduntur amplius, vel timentur. Cumque terror deprimat

ani-

ánimum & spiritus, spes erigat, ac temperet, hæc quoque omni modo opponenda est, molliendo terrificæ, nec præcipiti relatione proponenda, sed per ambages, & bene præparato animo, vt sic vulneretur minus.

Sic oculos claudere vel non adspicere consultum est terrori futura, rationis freno appetitui delicato iniecto, vitandæ occasiones eiusmodi omnes; obturandæ aures, ceu portæ, vti & tonitrua reformidantes se occultasse in cellis subterraneis leguntur.

Sic & vina parant animos, & roborantia vinosa inebriamina quæcunque. Spiritu vini ad prælia animare milites non de nihilo est, cauendo, ne obruantur plus iusto, vel turbentur potius inde. Sin eius loco spiritus magnanimitatis recipiatur, simplex vel compositus, res eodem redit. Sic famosum est maslach Turcarum, & opiatum nepenthes, quod obliterat ideas terribiles & alias infert, vt pericula non curet, qui assumpsit, minus terreatur vel moueatur, sed fortius contra eat.

Idem suo modo valet de fati immutabilis persuasione, statum esse moriendi punctum, quò nondum præsentem frustranea esse v. g. tela, vnde miseri homines in præsentaneam mortem ruunt. Tacemus menti inductas opiniones alias de impenetrabilitate corporum, quod dum firmiter credunt, periculis se audacius opponunt, tutos se satis arbitrantur, quamuis suo sæpe damno summo experiantur contrarium.

Appendi solent hæc in rem quoque infantibus & aliis lapis bufonites, in nostris vineis quoque aliquando reperiendus, vt alibi in agris, præsius item, vulgo Chrefsteine vocant, lapis lazuli, & alii similes præfagi, vt volunt, instantis mali, & auerrunci. Si vero quid ipsis tribuendum est, agunt roborando & serenando spiritus, vel vniendo quoque.

Est, ubi & EVACUANTIA expediunt, commota fortius bile, seu lene emeticum, certis casibus, propinetur, in exuperantia bilis *ava* vergentis; seu clyster, in delicatis applicandus, seu *pilula aloetica* *Æca*, aliaque deorsum ducentia, defacandis primis viis debeantur. Ita in alias sanis commode consulimus primæ culinæ, & anteuertimus symptomata, alioqui inde oriunda.

Non minori vsu subueniunt & DIAPHORETICA, tum quando contagii presentanei tradux metuitur, vt in peste & morbis malignis, tum alias quoque, quatenus diffundunt vires suas exprompte, & circulum sanguinis & lymphæ in ordinem redigunt. Sic *theriaca* ipsa & hoc casu polychresta est. Vid. *Gabelibov. Cent. 3. obs. 60.* Par ratio est aliorum, vt ~ *C. C. ebor. liq. C. C. succin. Ra & eff. bezoard. S diaphor. pulv. bez. sudoriferi magni Aalis, diascord. Fracast. & similia.*

Colophonem addunt & omne tollunt punctum ALTERANTIA & CONFORTANTIA, communia & specifica, antepileptica, cordialia, præcipitantia, refocillantia, excitantia, spiritus reparantia & vnientia. Ex his, velut in compendio, selectiora saltem quædam delibabimus, qualia sunt e simplicibus *corallia, cinnabarina, fragm. lap. s. pretios. perl. ppt. mat. perl. conch. ppt. vt & aromatica, balsamica, & mixta alia, pulv. epilept. March. spec. cord. temp. pulv. absorbens, pannon. ruber, de gemm. cal. & frig. Ra Sis carul. coallior. volat. auri, mixt. simpl. eff. myrrh. balsamica, balsamum vitæ, conf. alterm. ▽ cinanom. hirund. cum castor. naphæ, embryon. elix. vitæ Matchiol. liqu. cephal. Tacemus pulueres ad abortum, ~um Elis xci volat. simpl. & oleosum, interne & externe probatum.*

Sic & balsama cephalica, cordialia & antilemica huc faciunt, item ▽ *apopl. simpl. & volatilis, balsamica,*
▽ *car.*

carfunc. aur. Anbaltin. &c. Vulgus acetum adhibet, id quod quidem alias, certis casibus, etiam præ ipsis aquis apoplecticis officium facit, ad vniendos palantes spiritus, ast in terroribus hoc vtplurimum hisce cedit spirituosus.

Producta autem a terrore symptomata peculiariora remedia deposcunt, aliunde repetenda, & plura hæcenus dictis, seu ad abortum fiat impetus, seu epilepsiam, apoplexiam, seu alia induerit; neque enim nostrum iam est in hisce latius occupari.

Facit huc & ipsum regimen territorum **DIETETICVM.** Enimvero præstat aere calido fouere, quam frigido exponere corpora; non statim cibum vel potum porrigere, quod summi nocenti loco est, nec lac infanti; quieti dedere corpus, quam motu vrgere lassatum. Nec somnus statim ineundus, nisi prouide. Excrescentiorum habenda ratio quoque, nec afflictis & territis addenda est afflictio.

Erucunda est etiam omni modo ex animis idea concutiens terrificæ, nec quod res est referendum semper, quin contrarium potius, quantum possibile est, persuadendum. Alias enim plus iusto percussus animus minus sibi reddi potest, sed extrema quæuis sibi ominari. Consultum hinc alias prætexere causas terroris, si de improviso v. g. occurrente spectro oriatur turbatio, proponendum est, fuisse corporis luxæ, plena luce irradiantis, umbram: si a sono aliquo audito in superiori ædium parte, rationibus & testimoniis confirmandum est, familiam obseruasse lignum vel trabem præ calore dissilientem, vt monet *B. Rosincius l. c. p. 1024.* quod ipsum etiam in rei veritate accidit sæpe.

E 2

Vel

Vel, si maxime monita & omina, diuina saepe, vel alia quoque ferriculamenta occurrant, forti in Deum O. M. fiducia nixis illa non timenda sunt, in cuius manu viuimus, mouemur & sumus, certi omnia amantibus ipsum cessura in bonum.

SOLI DEO GLORIA.

SToica si fuerint vlli praecepta probanda,
Cumprimis Medicis aptius illa quadrant.
Occurrunt querule voces, miserandaque
fata,

Mortes, & toto tristia quaque die.
Mens infracta decet; sic contra fortius itur,
Ut iunet exprompte, non moueatur item.
Tu mature animum medicis sic artibus armas;
Adstare ut possis ferre paratus opem.

Pereximio Dn. Respondenti de profectibus in arte medica insignibus gratulor, & fauens numen apprecor

PRÆSES.

2
DO A 6374

ULB Halle
002 929 228

3

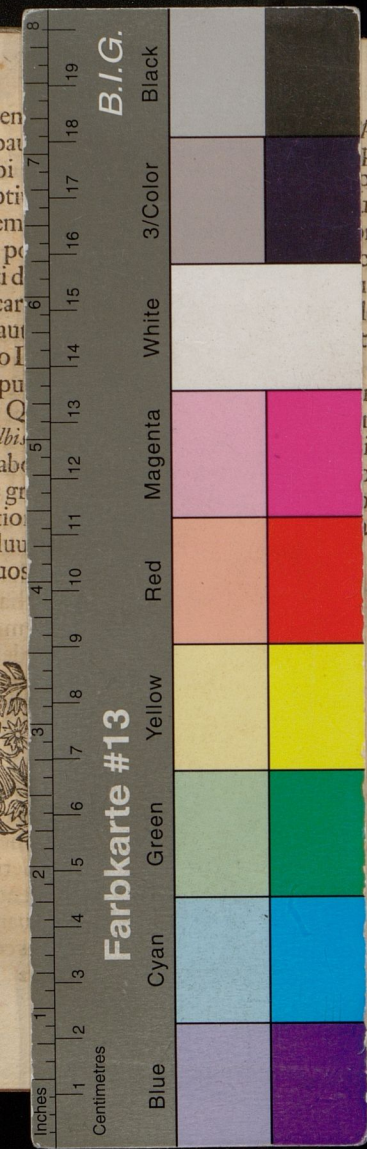

80

UD7

9.
I. N. I.
DISSERTATIO MEDICA
DE
TERRORE,

PRÆSIDE
GEORGIO VVOLFFGANGO
VVEDELIO,

HÆREDITARIO in *Schwarza*/
MEDICINÆ DOCTORE, COMITE PALATINO
CÆSAREO, CONSILIARIO ET ARCHIATRO DV-
CALI SAXONICO, THEORETICES PROFES-
SORE ORDINARIO,

*Patrono, Præceptore ac Promotore studio-
rum suorum submisso colendo,*

PUBLICO PHILIATORVM EXAMINI EXPOSITA

ab
HIERONYMO ECKARDI,
SALZUNGENSI,

IN ACROATERIO MEDICO,

Horis ante-meridianis consuetis,

Ad d. Decembr. M DC III.

JENÆ,
TYPIS CHRISTOPHORI KREBSII.

